

BARNDOM–UTBILDNING–
SAMHÄLLE

**Examensarbete i fördjupningsämnet
Barndom och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå**

Förberedda inför skolan?

En kvalitativ studie om förskollärares erfarenheter av femårsavdelningen och dess syfte

Prepared for school?

A qualitative study on preschool-teachers' experiences of the department for five-year olds and its purpose

Anna Capion
Emma Wiborn

Examen och poäng (Förskolläraryxamen 210hp)
Datum för slutseminarium (2023–10–31)

Examinator: Kevin Walther
Handledare: Magdalena Sjöstrand Öhrfelt

Förord

Vi vill tacka alla förskollärare som deltagit i vår studie. Tack för att ni tog er tid att ställa upp på intervjuer och svara på våra frågor. Utan er hade vi aldrig kunnat skriva detta arbete.

Vi vill också tacka vår handledare Magdalena Sjöstrand Öhrfelt för spännande diskussioner, för att du uppmuntrat oss under processen och trott på oss.

Vi vill också tacka våra familjer för att ni varit vårt stöd under denna period. För att ni lyssnat på långa utläggningar om Biesta och syftesformuleringar samt uppmuntrat oss när självförtroendet har vacklat.

Denna studie är en produkt av våra gemensamma ansträngningar och alla delar har genom diskussion formats av oss båda. Dock har vi haft olika ansvarsområden. Anna har ansvarat för inledning, tidigare forskning och teori. Emma har ansvarat för bakgrund och metod. Analys och diskussion har vi skrivit i nära samarbete med varandra.

Abstrakt

Avsikten med denna studie är att ta reda på hur förskollärare ser på femårsavdelningen och dess syfte, särskilt i relation till dess skolförberedande funktion. Det sker en förändring i utbildningssystemet där kunskap nu ses som en ekonomisk tillväxtfaktor och forskare diskuterar kring att förskolan har fått en allt mer skolförberedande position. Förskoleklassen som 2026 blir nya årskurs 1 och därmed försvinner har gjort oss intresserade för hur detta påverkar femårsavdelningarnas verksamhet och syfte.

Vi har använt oss av kvalitativ metod och genomfört sex stycken semistrukturerade intervjuer med förskollärare. För att analysera femårsavdelningarnas syfte har vi använt oss av Biestas tre begrepp för god utbildning; *kvalificering*, *socialisering* och *subjektivering*. Resultatet visar att femårsavdelningen har en tydligt kvalificerande funktion, att förbereda barn inför nästa steg i utbildningssystemet genom att ge dem ämneskunskaper och kunskaper kring de sociala förväntningar som kommer finnas på dem i skolan. Samtidigt har femårsavdelningen också ett syfte i att skapa trygga individer. Vi har kommit fram till att femårsavdelningen har en skolförberedande funktion och att dess syfte kan ses som sammansmält med förskoleklassens syfte. Att femårsavdelningen är skolförberedande kan leda till en utökad skolarisering, att skolan mer och mer inkräktar på förskolans traditionella roll. Större fokus på mätningar och vikten av tidiga insatser i förskolan kan också ses som produkter av det nya globala utbildningssystemet där förskolan, i detta fall femårsavdelningen, ses som ett viktigt steg i att förbereda barnen inför skolstarten.

Nyckelord: Biesta, Femårsavdelning, Förskola, Skolförberedande, Syfte.

Innehållsförteckning

Förord	2
Abstrakt	3
1. Inledning	6
1.1 Syfte & frågeställningar.....	8
2. Bakgrund	9
2.1 Förskolans historiska syfte.....	9
2.2 Förskoleklassen.....	10
2.3 Globalisering och internationalisering.....	10
3. Tidigare forskning	12
3.1 En förskola i förändring.....	12
3.2 Förskoleklassen som en övergång.....	14
4. Teoretiska perspektiv	16
4.1 Utbildningens syfte och utveckling.....	16
4.2 Vårt teoretiska ramverk.....	17
4.3 Kvalificering.....	17
4.4 Socialisering.....	18
4.5 Subjektivifiering.....	19
5. Metod	21
5.1 Den kvalitativa metoden.....	21
5.2 Semistrukturerad intervju.....	21
5.3 Strategiskt urval.....	21
5.4 Avgränsningar.....	22
5.5 Förståelse.....	22
5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	23
5.7 Datainsamling.....	24
5.8 Databearbetning.....	25
5.9 Etiska överväganden.....	26
6. Resultat & analys	27
6.1 Ämneskunskaper och undervisning.....	27
6.2 Relationer och sociala förväntningar.....	28
6.3 Trygghet och självkänsla.....	29
6.4 Den skolförberedande funktionen.....	31
7. Slutsats & diskussion	33
7.1 Hur ser förskollärare på syftet med femårsavdelningen?.....	33

7.2 Har femårsavdelningen en skolförberedande funktion och vad kan det i så fall leda till?.....	34
7.3 Metoddiskussion	37
8. Vidare forskning.....	39
9. Avslutning.....	40
10. Referenser.....	41
11. Bilagor.....	44
11.1 Bilaga 1 - Intervjufrågor.....	44
11.2 Bilaga 2 - Samtyckesblankett	45
11.3 Bilaga 3 - Ordlista	47

1. Inledning

Den svenska förskolan befinner sig i förändring. En omfattande forskning kring vikten av tidiga insatser i utbildningssystemet för ett samhälles framgångar, har skapat nya nationella direktiv och en omformning av förskolans syfte (Persson, Ackesjö & Lago 2022). Den globala kunskapsekonomin, där kunskap nu ses som en viktig ekonomisk tillväxtfaktor, har också fått stor betydelse för hur svenska policydokument för förskolan utformas och förändras (Ibid). En förflyttning har skett i förskolan; “från en socialpedagogisk till en mer akademisk och skolförberedande position” (Ackesjö & Persson 2020, s.73).

En skolarisering pågår, menar Persson, Ackesjö & Lago (2022) där den svenska förskolans tradition kring lek och *educare* utmanas av en ny syn på förskolan som nära knuten till skolans undervisning, innehåll och rutiner. *Educare* som begrepp syftar på hur omsorg, lek och lärande kopplas samman i förskolan (Halldén 2007). En skolarisering innebär att utbildningsinstitutioner som förskola och förskoleklass knyts samman och inte längre ses som lika viktiga för sin egen skull och tradition, utan som förberedelsesteg inför barnens fortsatta skolgång. Förskoleklassen är sedan 2018 obligatorisk och blir 2026 officiellt årskurs 1 (SOU 2021:33). Detta “utgör därmed en brytpunkt som innebär att barnet ska anpassas och formas utifrån fasta kriterier (statens). Därmed har det skett ett skifte från att betrakta och beskriva vad barnet *är* till formuleringar om vad det *ska bli*” (Ackesjö & Persson 2020, s.78).

Vi har, under vår tid på förskollärautbildningen, upplevt att förskolan närmar sig skolan alltmer och därmed funderat över hur arbetet med de äldsta barnen på förskolan påverkats av detta. Kommer förskoleklassens försvinnande leda till att femårsavdelningarna får en ny roll? Vad ska barnen få med sig från femårsavdelningen och är den i första hand skolförberedande?

Forskningen kring förskolan och förskoleklassens förändrade position fokuserar ofta på policydokument (Ackesjö & Persson 2020; Moss 2015; Sjöstrand Öhrfelt 2019). Policydokument kan definieras som “texter avsedda att styra och påverka utvecklingen i utbildningssystemet” (Ackesjö & Persson 2020, s.72). Samtidigt är relationen mellan

policy och praktik inte alltid parallell (Ackesjö & Persson 2020). Alltså finns det inte nödvändigtvis en tydlig korrelation mellan det som står i policydokument och det som praktiseras i verksamheterna. Därför är vi intresserade av hur yrkesarbetande förskollärare i praktiken påverkas av och förhåller sig till denna tids stora förändringar. Det finns alltså en del forskning på policynivå men vi upplever att det saknas forskning på verksamhetsnivå. Vår problemformulering utgår därför från att vi vill få mer kunskap om hur förskollärare ser på femårsavdelningen. Vi är nyfikna på deras tankar och upplever att det finns en kunskapslucka kring hur förskollärare, som varje dag arbetar på dessa femårsavdelningar, ser på dess syfte. Att belysa deras erfarenheter kan bidra med ett viktigt perspektiv i debatten kring förskolans föränderliga roll. När vi fått svar på frågan om vad de anser syftet är kan vi sedan undersöka om avdelningen har en skolförberedande funktion och hur det i så fall tar sig i uttryck och vad det kan leda till.

Syftet med vår uppsats är därför att undersöka förskollärares erfarenheter och perspektiv på femårsavdelningen och dess syfte, särskilt i relation till dess skolförberedande funktion. Vi har intervjuat sex förskollärare som arbetar på åldershomogena femårsavdelningar. I vår analys kopplar vi samman deras erfarenheter och perspektiv med Biestas tre syften för utbildning (subjektivering, kvalificering och socialisering) samt dess skolförberedande funktion.

1.1 Syfte & frågeställningar

Vi vill med vår uppsats undersöka förskollärares erfarenheter och perspektiv på femårsavdelningen och dess syfte, särskilt i relation till dess skolförberedande funktion.

Frågeställningar:

- Hur ser förskollärare på syftet med femårsavdelningen?
- Har femårsavdelningen en skolförberedande funktion och vad kan det i så fall leda till?

2. Bakgrund

2.1 Förskolans historiska syfte

Förskolans syfte har omformulerats flertal gånger sedan de första verksamheterna för barn innan skolåldern startade under 1800-talet (Lindgren & Söderlind 2019). Fokus på vad förskolan ska ge barnen har rört sig mellan kunskap, sociala kompetenser och demokratiska kompetenser. Synen på barn som blivande medborgare spred sig under 1900-talet och startade diskussioner kring obligatoriskt förskoleår och tidigare skolstart (Ibid). Dessa idéer har länge debatterats och det visar på vilken lång och pågående process det är.

Förskolan har alltid genomsyrats av leken men även inslag av olika pedagogiska aktiviteter. Trots att förskolan och skolan alltid varit sammankopplade har deras innehåll skiljt sig åt och begrepp som undervisning och utbildning har länge varit lite tabu inom förskolans värld (Skolverket 2022). Detta fram till att begreppen infördes i förskolans läroplan när den reviderades 2018. Även om begreppet undervisning upplevdes som laddat och obekant är det idag väl implementerat i förskolans verksamhet.

Trots att det under flera år talats om att relatera förskolan till skolan så skedde aldrig några närmanden förrän under 1990-talet (Lindgren & Söderlind 2019). Det ansågs vara gynnande för barnens utveckling och trygghet att skapa en bättre integration mellan de olika skolformerna. Detta skedde i samband med att förskolan fördes över till Skolverket, från Socialstyrelsen, 1996. Skolans läroplan skrevs nu om för att passa den nybildade frivilliga förskoleklassen. Detta lade också grunden till att förskolans läroplan kom 1998 vilket också bidrog till tankar om att förskolans syfte var att göra barnen till lärande individer. Därmed skulle också förskolan anpassa sig till samhället och framtidens utveckling låg i händerna på de barn som befann sig i förskolan. Barnen sågs som ett blivande projekt snarare än en nuvarande medborgare. Läroplanen uttryckte även att barnen istället för att ses som delaktiga i samhället snarare skulle förberedas inför den rollen (Ibid).

2.2 Förskoleklassen

Sedan slutet av 1800-talet har åldern för skolstart i stort sett varit oförändrat i Sverige (Lindgren & Söderlind 2019). Förskolan hade tidigare en verksamhet för barn mellan 0 till 7 år men när förskoleklassen infördes 1998 förändrades detta till 1 till 6 år. I samband med införandet av obligatorisk förskoleklass 2018 har därför skolplikten sjunkit från 7 år till 6 år. Förskoleklassen infördes för att skapa en plattform där barnen fick en mjuk övergång in i skolans värld och en plats där barnen fick utveckla sina sociala relationer, sitt välmående och självförtroende (SOU 2021:33). Fokuset låg på att svetsa samman gruppen för att forma en trygghet inför skolan. Syftet med förskoleklassen var också att barnen skulle kunna pendla mellan förskolans och skolans traditioner (Ibid).

Förskoleklassen har genomgått stora förändringar under de senaste åren, den är nu obligatorisk och blir 2026 officiellt årskurs 1. Förskoleklassen försvinner alltså och bron mellan förskola och skola tas i och med det bort. Denna förändring skrivs fram att vara för ”att förbättra kunskapsresultaten genom att eleverna ges mer undervisning utifrån grundskolans kursplaner och inom den regel- och kompetensmässiga struktur som grundskolan har” (SOU 2021:33, s.3). Det handlar alltså om att ge eleverna mer undervisning för att på så vis förbättra och stärka kunskapsresultaten.

2.3 Globalisering och internationalisering

Medlemskapet i EU 1995 medförde att Sveriges förskolor började närma sig och anpassa sig till andra europeiska förskolor (Lindgren & Söderlind 2019). Medlemskapet bidrog även till att Sverige blev en positiv förebild internationellt gällande educare, alltså kombinationen av lärande, lek och omsorg. Det utökade internationella samarbetet kring pedagogik bidrog till en omformning av det svenska utbildningssystemet (Lundgren 2020).

Under 1990-talet skedde också en stor internationalisering och globalisering i världen. Detta ledde till att utbildningspolitiken gick från att vara en nationell angelägenhet till att bli en internationell sådan. Det utvecklades internationella utbildningssamarbeten. Samtidigt skedde en förändring i synen på kunskap där det började ses som en viktig ekonomisk tillväxtfaktor i sig själv. Välutbildade medborgare ansågs skapa god

ekonomisk tillväxt (Lundahl 2020). Konkurrensen och jämförelsen mellan länders utbildningssystem var ett faktum och ledde till att olika mätningssystem utvecklades. Organisationen OECD med flera började producera komparativa kunskapsmätningar av elevers ämneskunskaper, exempelvis PISA (Programme for International Student Assessment). Dessa mätningar fick stort fokus. PISA chocken 2013, då Sveriges resultat visade på en "kraftig försämring av femtonåringars kunskaper inom alla de tre områden som mättes" (Lundgren 2020, s.161), sände svallvågor genom nationen och blev startskottet för flera nya reformer i skolsystemet exempelvis tidigare skolstart och revidering av läroplaner, som nämnts här ovan.

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning inom ramen för vår studie. Utgångspunkten för vår litteratursökning var vårt syfte och vi avgränsade vår inledande sökning till ämnen som skolförberedelse, femårsavdelning och förskoleklass. Utifrån vår genomgång av litteraturen fokuserade vi på begrepp som skolarisering, skolifiering (schoolification) och tidiga insatser (early interventions). Vi använde databaserna *Education Research Complete* och *Google Scholar* för att söka på dessa begrepp vilket ledde oss vidare till intressanta studier vars källförteckningar vi kunde använda för att hitta vidare forskning.

Litteraturgenomgången visade tydligt hur förskolan idag måste förhålla sig till det globala kunskapssamhället. Studierna visade på hur förskolans roll har förändrats och att den ses nu som en viktig arena för att skapa en god ekonomisk tillväxt.

Litteraturgenomgången visade att förskoleklassen också befinner sig i stor förändring vilket vi kopplar till arbetet med de äldsta barnen i förskolan då dessa verksamheter är nära sammanlänkade.

3.1 En förskola i förändring

Många forskare är överens om att tidiga insatser i utbildningssystemet gynnar samhället på sikt (Melhuish et al. 2015; Moss 2015; Persson, Ackesjö och Lago 2022). Tidiga insatser i förskolan gällande välutbildad personal, tydliga och goda lärandemiljöer och en hög kvalitet anses fungera som en effektiv ekonomisk lösning för att förebygga ekonomiska och sociala tillkortakommanden i barnens liv längre fram. Särskilt för barn som växer upp i ogynnsamma förhållanden och miljöer (Ibid). Tidiga insatser kan anses leda till högre motivation och förbättrade sociala förmågor (Melhuish et al. 2015). De kan också anses leda till förbättrade akademiska förmågor (Ibid). Stort fokus har hamnat på hur tidiga insatser just kan förbättra barns akademiska resultat och det “används som argument för att nationer ska reformera utbildningen och satsa mer på tidiga insatser” (Persson, Ackesjö och Lago 2022, s.178).

Ackesjö och Persson (2020) menar att dagens globala utbildningssystem med fokus på kunskap som en ekonomisk tillväxtfaktor, har förändrat synen på den svenska förskolans reformer och policys. Förskolan ska nu förbereda barnen inför nästa

utbildningssteg och det är stort fokus på att hitta framgångsfaktorer för lärande. Det har skett ”en positionsförflyttning – från en socialpedagogisk till en mer akademisk och skolförberedande position” (Ackesjö & Persson 2020, s.73). De använder begreppet skolarisering, att förskolans innehåll och praktik för undervisning mer och mer börjar likna skolans och att det pågår en fjärmande från förskolans historiska tradition och värden (Ackesjö, Persson & Lago 2022).

Sjöstrand Öhrfelt (2019) skriver om förskolans långa tradition av *educare* och hur detta förskjutits till fördel för skolförberedelse, hårdare styrning och resultatfokus. Vidare menar Sjöstrand Öhrfelt (2019) att nya testmetoder för resultat och kvalitetskontroller i skolan kommer öka trycket ytterligare på förskolan och dess nya roll som skolförberedande. Idag genomför alla förskoleklasser i Sverige en kartläggning som heter *Hitta språket* och *Hitta matematiken*. Kartläggningen är obligatoriskt i det svenska skolsystemet och det motiveras som ett sätt att tidigt ge eleverna stöd, alltså tidiga insatser (Skolverket 2023a). Materialet ska ge information om vilka elever som kan få svårt att uppfylla de kriterier för bedömning som följer i årskurs 1 och 3 samt synliggöra elever i behov av extra stöd (Ibid).

Samtidigt har forskare uttryckt kritik mot denna förändring av utbildning och dess syfte. Moss (2015) skriver om ”the downward spread of education” (Moss 2015, s.227) i det engelska skolsystemet. Om skolan blivit en institution som fokuserar på tester och mätning så har förskolor blivit ”factories for early learning goals and ’school readiness’” (Moss 2015, s.231). Moss (2015) är kritisk till detta skifte i syfte och innehåll då det riskerar reducera utbildningsinstitutioner till medel för att skapa normalisering, konformitet och kontroll.

Även Bradbury (2019) undersöker hur mätningarna klättrat neråt i åldrarna och hur förskolorna i England ska använda ett kartläggningsmaterial, *early years foundation stage* (EYFS), för att se var barnen, mellan 0–5 år, ligger i sin utveckling. De intervjuade lärarna ställer sig väldigt negativt till mätningmaterialet då fokuset hamnar på att mäta sånt som inte alltid är mätningbart. Kartläggningsmaterialet, EYFS, är gjort för att mäta tre områden; kommunikation & språk, fysisk utveckling och emotionell utveckling och har fyra specifika områden; litteracitet, matematik, att förstå världen och uttryckande konst och design (Bradbury 2019). Dock menar Bradbury (2019) att det

finns en skiftning som förstärker fokuset mot matematik och språk snarare än den holistiska synen på barnet.

3.2 Förskoleklassen som en övergång

Vi har inte hittat någon forskning som fokuserar på just femårsavdelningen, varken nationell eller internationell sådan. Dock finns det material kring förskoleklassen och hur den har utvecklats under de senaste åren. När förskoleklassen startade var syftet att förena förskolan och skolan genom att göra det lättare för barnen vid övergången (SOU 2021:33). Förskolans pedagogik skulle lyftas in i skolan.

Forskningsöversikten tar även upp hur förskoleklassens syfte sedan dess uppkomst legat på att barnen ska utveckla “en lärandeidentitet, en känsla av sammanhang, välmående och självförtroende inför skolstarten” (SOU 2021:33, s.608). Den lärande leken och den sociala utvecklingen har getts mycket fokus och den första terminen kretsar kring att skapa en barngrupp som har en social trygghet som grund. Detta kan ses som viktiga tidiga insatser som gynnar barnens vidare trygghet i skolan.

Övergången mellan förskola och skola är kritisk och kan upplevas som svår för barnen. Fördelarna med förskoleklassen som en brygga mellan förskola och skola beskrivs vara att ge barnen en “mjuk övergång” genom att barnen får vänja sig vid skolans miljöer (SOU 2021:33, s.608). Pedagogiken i förskoleklassen bidrar med att barnen under det första läsåret har möjlighet att röra sig mellan förskolans och skolans olika kulturer och lära känna sitt nya sammanhang. De får också utrymme att på ett “kravlöst vis” lära sig de regler och rutiner som skolan medför (Ibid, s.608).

Vidare har Ackesjö och Persson (2020) genomfört en studie där de använde Biestas begrepp subjektivering och kvalificering, för att undersöka hur synen på sexåringen i Sverige har förändrats under de senaste 50 åren, från omoget barn till skolpliktig elev (Ackesjö & Persson 2020). Fokus i studien är sexåringen och förskoleklassen och studien grundar sig på en policyanalys. Under 1900-talet har synen på sexåringen förändrats menar Ackesjö och Persson (2020), från att vara ett problematiskt barn, till ett lekande och utforskande barn under 1990-talet till att nu ses som en blivande och presterande elev. Studien utgår från en policynivå och väckte frågor hos oss kring hur

det ser ut på en verksamhetsnivå och om dessa tankar även kan appliceras på femåringen och femårsavdelningen.

4. Teoretiska perspektiv

4.1 Utbildningens syfte och utveckling

Vad är utbildningen till för? Och vad utgör en god utbildning? Dessa är frågor som Biesta (2011) ställer sig. Biesta (2011) menar att diskussionen kring vad som är god utbildning har ersatts av en diskussion om resultat och kvalitet. Vi har hamnat i mätningens tidevarv, där vi fokuserar på mätning och resultat i lärande och undervisning, när vi istället borde diskutera utbildningens syfte (Ibid).

Men frågan om utbildningens syfte är komplex (Biesta 2011). Ett enkelt svar på en svår fråga är inte önskvärd eftersom det riskerar att lägga fokus på det som är lätt att se, vilket Biesta (2011) menar är det som sker i det globala utbildningssystemet just nu. I dagens resultatstyrda samhälle hamnar fokus på kunskaper som är lätta att mäta, till exempel matematik och språk, speciellt då dessa kunskaper också går att jämföra, dels med andra länder men även över tid. Kunskaperna får ett högt värde och blir det som övertar diskussionen om syftet med utbildningen. Till exempel får OECD:s mätningssystem PISA enormt mycket fokus idag. PISA är en internationell kartläggning där över 600 000 barn från 79 länder deltar, som mäter 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap (Skolverket 2023b). OECD, håller även på att utveckla ett sådant standardiserat internationellt test för 5-åringar (Sjöstrand Öhrfelt 2019).

Alltså blir det ett stort fokus för skolor och i förlängningen förskolor, att arbeta med och mäta kunskaper som enkelt går att mäta. Risken finns då att dessa synliga mätbara kunskaper tränger undan andra typer av kunskaper. Saker som utbildningens socialiserande uppdrag eller målet att få barn att bli handlingskraftiga, nyfikna och inspirerade att lära sig, är svårare att se och därför också svårare att mäta. Biesta (2011) menar att vi genom att förenkla frågan och svaret, fokuserar på att synliggöra det vi lätt kan se, och inte det vi egentligen borde se. Biesta (2011) vill att vi ska lägga mer fokus på att diskutera utbildningens egentliga syfte och för att hjälpa oss med denna komplexa fråga myntar han tre funktioner med utbildning:

1. Kvalificering: att ge barn "kunskap, kompetens och förståelse" (Biesta 2011, s.28).

2. Socialisation: att göra barn till en del av samhällets sociala, kulturella och politiska ordningar (Ibid).
3. Subjektifiering: handlar om “processen att bli ett subjekt” (Biesta 2011, s.29).

De tre funktionerna kan beskrivas separat för tydlighetens skull, men de är tätt sammanlänkade och hör ihop. Biesta (2011) menar att även om man fokuserar på den ena så måste hänsyn tas till de andra två.

4.2 Vårt teoretiska ramverk

Vårt teoretiska ramverk inför analysen kommer att bli de av Biesta (2011) tre myntade syftena med utbildning; kvalificering, socialisering och subjektifiering. Anledningen till att vi valde Biestas begrepp är att de ger oss möjlighet att fokusera på vad som är femårsavdelningens syfte och mål. Är den till för att barnen ska skaffa sig kunskaper och färdigheter för att bli goda arbetande medborgare? Är den till för att de ska socialiseras in i vårt samhälles kultur och traditioner? Är den till för att de ska utveckla sin inre unikheter och handlingsförmåga? Eller ska den befinna sig i skärningspunkten mellan dessa tre dimensioner?

En stor anledning till att Biesta (2011) utvecklat begreppen är att skapa ett språk som gör det möjligt för inte bara policyskapare och ledningsnivåer, utan kanske främst pedagoger och yrkesutövare att samtala kring utbildningens syfte och mål.

4.3 Kvalificering

Kvalificering fokuserar på utbildningens syfte att förse barn med kunskaper och kompetenser. Fokus ligger på ett görande, att barn ska lära sig göra olika saker, från det enskilda till det allmänna. Det handlar inte bara om specifika kunskaper som till exempel förberedelser inför ett visst yrke, utan också allmänna kunskaper. Kvalificering är ofta sammankopplat med socialisering då man behöver kunskap kring till exempel kultur och politik, för att kunna bli en god medborgare (Biesta 2011).

Om man till exempel ser på matematik ur ett kvalificeringsperspektiv handlar det om att barn ska få matematiska kunskaper och förståelse. Biesta skriver att “Eleverna ska

utrustas med kunskap och kompetens och - viktigast av allt - förståelse och insikt för att bli duktiga i matematik” (Biesta 2011, s.32). I *Läroplan för förskolan, Lpfö 18* (2018) beskrivs exempelvis matematiska kunskaper som att ge barn en förståelse för bland annat mängd, ordning och antal.

Kvalificering är egentligen det syfte med utbildning som anses viktigast av många. Det finns ett tydligt ekonomiskt motiv gällande att förbereda den framtida arbetskraften. Barn ska alltså läras och utbildas för att kunna gå vidare i utbildningssystemet och senare bli goda medborgare som arbetar och bidrar. Biesta skriver att ”Den kvalificerande uppgiften är utan tvekan en av den organiserade utbildningens viktigaste funktioner och utgör en viktig motivgrund för att överhuvudtaget ha en statligt finansierad utbildning” (Biesta 2011, s.28).

Begreppet kvalificering blir relevant för oss eftersom det enligt Ackesjö, Persson och Lago (2022) pågår en omställning av förskolans uppdrag där den förlorar sin självständighet och blir mer och mer skolförberedande. Vi använder begreppet för att få syn på de kunskaper och kompetenser som förskollärare tycker är viktiga barn får med sig från femårsavdelningen till skolan. Vad de vill fylla barnens ryggsäckar med och vad de anser är syftet och målet med det.

Kvalificering innebär att barn ska skaffa sig kunskaper inför sitt kommande yrkesliv, alltså specifika kunskaper och färdigheter, den framtida arbetskraften ska förberedas (Biesta 2011). Kvalificering innebär också att barn ska få kunskaper och färdigheter i det mer allmänna, till exempel politisk och kulturell förståelse. I denna uppsats väljer vi, för tydlighetens skull, att fokusera på de specifika ämneskunskaper som förskollärare tycker femårsavdelningen ska ge barn. Alltså blir fokus på ämneskunskaper i analysen.

4.4 Socialisering

Utbildning är aldrig neutral, den är alltid normativ (Biesta 2011). Utbildning överför normativa traditioner och förhållningssätt medvetet eller omedvetet. Medvetna överföringar kan gälla kultur och religiösa traditioner som samhället anser är viktiga att upprätthålla. Omedvetna värderingar kan gälla hur man ska bete sig; sitta still i samlingsen, räcka upp handen med mera. Även om syftet att utbildning ska vara

socialiserande inte alltid är uttalat, brukar man prata om den dolda läroplanen, allt det som barn lär sig på förskolan och i skolan som inte står i läroplanen (Ibid). Den dolda läroplanen inbegriper enligt Broady (2007) att lära sig vänta och ha tålamod.

Exempelvis att vänta på sin tur och att göra saker man tycker är ointressanta är saker barn måste lära sig för att kunna vara en god elev och senare en god arbetare. Samtidigt menar Broady att den dolda läroplanen inte enbart är negativ. Att fostras och lära sig "folkvett" (Broady 2007, s.18) är viktigt för att kunna bli en god medborgare.

Utbildning ska lära barn om de ordningar som deras samhälle består av. Denna förståelse för vad som anses önskvärt/icke önskvärt är viktig för samhället för att skapa goda medborgare som anpassar sig friktionsfritt i ordnade former (Biesta 2011).

Utbildning har ett socialiserande syfte då den "Infogar elever i ett existerande sätt att göra och vara" (Biesta 2011, s.28). Utbildning ska alltså föra in barn i fasta förutbestämda sociokulturella och politiska ordningar för att de ska bli så goda medborgare som möjligt.

Socialisering som begrepp kommer vi att använda för att få syn på hur och om förskollärare anser femårsavdelningen har ett syfte som gäller barnens anpassning till samhällsliga normer och sociala förväntningar utifrån den dolda läroplanen.

4.5 Subjektifiering

Biesta (2020) menar att utbildning alltid påverkar individen på ett personligt plan genom att antingen förstärka eller dämpa ens kapacitet och förmågor. Subjektifiering handlar inte om individualitet där frågan som ställs är vem är jag, det handlar i stället om frågan: hur? Hur interagerar jag med min omvärld, hur jag tar kommandot över mitt liv, hur jag svarar och agerar med det som möter mig på vägen (Ibid).

Ett viktigt syfte med utbildning är att hjälpa barn utvecklas till självständiga individer och det kan göras genom att erbjuda frihet (Skolverket 2021). Frihet att få och kunna agera (Biesta 2020). Att få säga emot, avbryta och vara kritisk. "Det handlar alltså inte om att introducera 'nykomlingar' i redan existerande ordningar, utan om sätt att vara som antyder ett oberoende av sådana ordningar: sätt att vara där individen inte bara är ett 'exemplar' i en större ordning" (Biesta 2011, s.29). Biesta (2011) menar att alla

människor är unika. Unikhet kan ses som det som skiljer oss från andra, medan socialisering fokuserar på det som vi har gemensamt med andra (Ibid).

Utbildningens syfte inom denna domän handlar om att barn ska ses som subjekt. Det handlar inte om att barn ska bli något, för de är redan något (Biesta 2020). Barnet i förskolan ska alltså inte bara ses som ett blivande skolbarn som därför måste lära sig sitta still och lyssna. Utan barnet i förskolan är redan ett subjekt, en inre kraft som kan kultiveras och näras för att gynna samhället. För på så vis utbildar vi självständiga, handlingskraftiga människor som kan använda sin röst för att påverka, för att tänka kritiskt och agera.

Vi kommer använda begreppet subjektifiering för att få syn på hur förskollärare på femårsavdelningar arbetar för att stärka barns inre, deras självständighet och handlingskraft. Vi är medvetna om att Biestas begrepp är väldigt teoretiska och särskilt subjektifiering har varit svårt för läsare att förstå fullt ut (Biesta 2020). Komplexiteten i begreppet leder lätt till feltolkningar (Ibid). Vi har därför försökt vara noga med hur vi tolkar begreppen och hur vi tänker använda dem i vår analys.

5. Metod

5.1 Den kvalitativa metoden

Den kvalitativa metoden “intresserar sig för meningar, eller innebörder, snarare än för statistiskt verifierbara samband” (Alvehus 2023, s.20). Fokus ligger på att få syn på andra människors världsbild och nyanserna i det (Ibid). Eftersom vi vill undersöka förskollärares syn på ett visst område, femårsavdelningen, tyckte vi därför den kvalitativa metoden passade bättre än den kvantitativa.

5.2 Semistrukturerad intervju

Vi valde att genomföra semistrukturerade intervjuer eftersom vi då kommer åt förskollärarnas erfarenheter och tankar, vilket bidrar till att deras röst kan bli hörd (Kvale & Brinkmann 2021). Den semistrukturerade intervjun utgår från ett “fåtal öppna frågor” (Alvehus 2023, s.114), vilket gör att respondenten kan medverka i större grad till inriktning och innehåll i samtalet, jämfört med en fullt strukturerad intervju. Semistrukturerade intervjuer gör att vi som intervjuare kan leda respondenten till vissa ämnen men det är den som intervjuas som definierar sina uppfattningar kring ämnena (Kvale & Brinkmann 2021). Samtidigt kräver metoden att intervjuaren är aktiv i sitt lyssnande och kan ställa relevanta följdfrågor (Alvehus 2023). I intervjun ställs två bakgrundsfrågor och åtta ämnesspecifika frågor samt spontana följdfrågor (se bilaga 1).

5.3 Strategiskt urval

Vi har gjort ett strategiskt urval och bara intervjuat förskollärare som arbetar på åldershomogena femårsavdelningar. Ett strategiskt urval handlar om att hitta personer som har specifika erfarenheter vilket gör att de kan svara på de frågor man vill ställa (Alvehus 2023). En risk är dock att man blir för specifik i sitt urval och att man i urvalet eliminerar andra som kan ha intressanta erfarenheter (Ibid). Genom att bara intervjuas de som faktiskt arbetar på sådana här avdelningar missar vi kanske de som medvetet valt att inte arbeta på sådana avdelningar och vars tankar kunde bidragit till en mer nyanserad analys, vilket vi är medvetna om. Intervjuerna sker med sex förskollärare från fyra olika förskolor i Skåne. Förskolorna kan enligt oss anses ligga i medelklassområden.

Vi har fått kontakt med våra respondenter genom att använda de kontakter vi har i förskolans värld. Vi har skickat e-mail till olika rektorer för olika förskolor i Skåne och på så sätt fått kontakt med olika förskollärare som arbetar på homogena femårsavdelningar. För transparensens skull vill vi också informera om att det förekommer en viss form av tidigare relation mellan oss som intervjuare och vissa av våra respondenter.

5.4 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa vår studie till att fokusera på femårsavdelningar. Detta då de kan ses som steget innan förskoleklassen och samtidigt är väldigt lik skolans struktur med åldershomogena grupper. Vår tanke är att det borde vara lättare att få syn på förskolans eventuella skolförberedande funktion på sådana avdelningar. Vårt val av att fokusera på just förskollärares erfarenheter grundar sig i förskollärarens utökade ansvar i den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 18 2018). Trots att alla som arbetar i förskolan ansvarar för verksamheten har förskollärarnas ansvar tydliggjorts i revideringen som kom 2018.

5.5 Förförståelse

Vi har båda erfarenhet av att arbeta i förskolan, dock ej på en åldershomogen femårsavdelning. Dock har vi under vår tid på förskolläraryrket ofta pratat om hur förskolan och skolan närmar sig varandra mer och mer. Vi har känt en viss oro över hur förskolans unika tradition ska kunna bevaras i ett samhälle där skolan får mer och mer inflytande över den. Samtidigt känner vi en stor nyfikenhet och glädje över förskolans nya centrala roll i kunskapsekonomin. Vi vill vara tydliga med att vår ambition i denna studie varit att förhålla oss neutrala i frågan om tyckande och våra egna åsikter. En forskares roll anses inom den kvantitativa metoden vara objektiv, vilket blir mer problematiskt inom den kvalitativa metoden (Patel & Davidson 2019). Samtidigt är den kvalitativa metoden alltid sammanlänkad med förförståelse. "Analys, tolkning och resultat från forskaren /.../ färgas av forskarens förförståelse och erfarenheter" (Patel & Davidson 2019, s.54) och detta har vi försökt vara medvetna om genom att föra långa diskussioner med varandra om ämnet.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Inom forskning bör olika begrepp tas i åtanke för att forskningen ska vara trovärdig vilket är; *reliabilitet*, *validitet* och *generaliserbarhet* (Alvehus 2023; Kvale & Brinkmann 2021). Trots att dessa begrepp oftare kopplas till kvantitativ forskning kan de även ha relevans i kvalitativ forskning. *Reliabilitet*, som handlar om att kunna få fram samma resultat om studien skulle återskapas vid annat tillfälle och/eller av annan forskare (Kvale & Brinkmann 2021), kan även här vara relevant att reflektera kring. Eftersom denna studie undersöker förskollärares erfarenheter kan det vara möjligt att en återskapning av studien senare kan medföra andra resultat då erfarenheter kan ha förändrats sedan studien gjorts. Däremot kan intervjufrågorna återanvändas och fungera som en grund i framtida studier och bidrar någorlunda till återskapande av studien.

Det kan även vara viktigt att reflektera över intervjuareffekten utifrån reliabiliteten (Patel & Davidson 2019). Vare sig intervjun sker öga mot öga eller genom en datorskärm påverkas svaren på frågorna av intervjuaren. Trots att detta begrepp har större betydelse inom kvantitativa studier så kan begreppet ändå reflekteras över då intervjuarens närvaro och formulering, vare sig medvetet eller omedvetet, påverkar intervjuens resultat (Ibid). Vi gjorde ett aktivt val att vara en intervjuare per intervju, för att motverka en känsla av två mot en, och för att skapa en tryggare känsla hos respondenten.

En studies *validitet* handlar om huruvida studien undersöker det som den är tänkt att undersöka (Kvale & Brinkmann 2021). Alltså vare sig studien är giltig eller inte. Här är det viktigt att under hela undersökningen behålla fokus på frågeställningen och syftet för att inte hamna på fel spår. För att ge studien validitet återgick vi ständigt till syftet och frågeställningarna genom hela uppsatsen. Vi utgick från dem vid utformandet av intervjufrågorna. Till exempel ställde vi frågor om vad respondenterna ansåg vara femårsverksamhetens syfte och vad de arbetar mest med på avdelningen. I analysens första del valde vi att upprepa frågeställningarna som ett sätt att hålla fokus på det vi skulle undersöka.

Begreppet *generaliserbarhet* i en studie handlar om vare sig resultaten från en studie kan appliceras som generell kunskap. Begreppet används för att se om empirin och

resultatet från det lilla kan överföras till det stora och gälla generellt. Generalisering problematiseras ofta i samband med intervjuer då antalet deltagare oftast begränsar ett generellt resultat (Kvale & Brinkmann 2021). Vi har genom att intervjua förskollärare från fyra olika förskolor försökt att skapa en högre grad av generaliserbarhet. Men under arbetet insåg vi att alla förskolorna ligger i områden som vi anser vara medelklassområden. Detta medför att studien inte kan ses som talande för alla förskolor i Sverige. Vi är medvetna om detta. Avgränsningen kan på ett sätt hjälpa oss i att materialet inte blir så spretigt och svårt att analysera, men samtidigt skapar det på inget vis en nationell bild då alla förskolor i landet har väldigt olika sociala och ekonomiska förutsättningar. Om vi hade utökat antalet deltagare samt utökat den geografiska bredden hade denna studie kunnat bli mer generaliserande.

5.7 Datainsamling

Intervjuerna genomfördes både på plats, ansiktet mot ansikte, och via zoom-möte för att underlätta för de som intervjuades. Genom att erbjuda intervjuerna via zoom-möte, om respondenten önskade det, mötte vi respondenterna där de var och vi anpassade oss utifrån verksamhetens krav. Eftersom respondenterna är förskollärare anpassade vi oss efter när de hade möjlighet, vilket för vissa skedde under deras planering när de inte var i barngrupp. Överlag upplevde vi inga skillnader gällande att ha intervjun ansikte mot ansikte eller via Zoom. Men intervjun som genomfördes via Zoom stördes lite av att respondentens mikrofon inte fungerade i början av mötet, vilket såklart kan ha påverkat samtalet. Även om det inte upplevdes så av intervjuaren kan vi inte tala säkert för hur respondenten upplevde det.

5 intervjuer genomfördes på plats, 1 intervju genomfördes via Zoom. Intervjuerna tog mellan 13–20 minuter att genomföra. Tre intervjuer spelades in med både diktafon och Zoom, tre med enbart Zoom. Vi valde att inte föra anteckningar under intervjun utan bara spela in elektroniskt. Fördelen med ljudinspelning var att det gav oss en exakt återgivning av det som sagts. Vi ville även kunna fokusera helt på samtalet istället för att föra anteckningar. Samtidigt kan ljudinspelningar “påverka de svar man får” (Patel & Davidson 2019, s.112) och respondenterna kan upplevas som mer avslappnade när inspelningen stängs av. Detta upplevde vi i några av intervjuerna. När vi väl stängt av vår inspelning så upplevdes samtalet som mycket mer avslappnat och flera viktiga

poänger framfördes. En viss frustration upplevdes hos oss eftersom detta material inte kunde inkluderas i transkriberingen och analysen.

En viktig insikt är hur vi som studenter är mycket ödmjuka inför förskolläraarnas hektiska arbete vilket medförde att vi inte ville dra ut på tiden med våra intervjuer. Några respondenter upplevdes som stressade och därmed valde intervjuaren att inte ställa så många följdfrågor. Detta påverkade såklart vår empiri.

Vi ställde två bakgrundsfrågor i början av intervjuerna: hur länge de arbetat i förskolan och hur länge de arbetat på en homogen femårsavdelning. Vår tanke var att dessa frågor skulle hjälpa oss få syn på samband kring om man ser olika på femårsavdelningens syfte beroende på hur länge man arbetat med det. Dock insåg vi i databearbetningen att dessa samband inte var så tydliga som vi trott och valde därför att inte använda dem i analysen.

5.8 Databearbetning

Intervjuerna transkriberades och anonymiserades. Respondenterna fick fiktiva namn och alla identifierande personuppgifter togs bort. Inför analysen läste vi igenom alla transkriberingar flera gånger. Vi upplevde att flera ord och begrepp återkom i de olika intervjuerna och valde därför att göra en ordlista (se bilaga 3). Vi skrev ner Biestas tre funktioner med utbildning; *kvalificering*, *socialisering*, *subjektifiering*, och brainstormade fram olika ord som vi kopplade till dem. Sedan sökte vi digitalt i transkriberingarna efter hur många gånger och i vilka sammanhang dessa ord användes. Denna sortering utifrån teorin gav oss en bra första överblick över materialet.

Vi valde sedan att skriva ut alla transkriberingar. Vi skrev ner Biestas tre funktioner på olika a3-papper och började klippa och klistra i vårt material för att, utifrån vår tolkning, sortera och kategorisera det i dessa tre kategorier. Vi inspirerades av en sådan kategorisering utifrån Patel och Davidsons (2019) exempel kring detta. Vidare kunde vi hitta fyra olika teman i materialet vilket blev våra rubriker i analysen, *Ämneskunskaper och undervisning*, *Relationer och sociala förväntningar*, *Trygghet och självkänsla* och *Den skolförberedande funktionen*.

5.9 Etiska överväganden

Inom varje forskning behöver olika etiska överväganden göras för att skydda de som deltar i studien och för att studien ska ha en etisk grund (Vetenskapsrådet 2017). Inom forskningsetik finns fyra huvudkrav som varje forskare bör följa. Dessa är; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Genom att vi i vår samtyckesblankett (se bilaga 2) gav information om vår studie och dess syfte följer vi informationskravet. Deltagarna har även fått information om studien genom våra introducerande e-mail där de inbjöds att delta i studien och där vi som studenter presenterades.

Deltagarna fick i samtyckesblanketten också information om att deras deltagande är frivilligt. De informerades också om att de närsomhelst, utan några negativa konsekvenser, kunde avbryta sitt deltagande utan att uppge anledning. De godkänner sitt deltagande muntligt på inspelningarna. Att detta godkändes muntligt, på inspelningarna, bidrog till att underskrifter inte samlades in som personuppgifter och underlättade anonymiteten. Detta kan kopplas till samtyckeskravet.

För att uppfylla konfidentialitetskravet följde vi Malmö universitets sätt att hantera och bearbeta personuppgifter för att skydda våra deltagare. Genom att intervjuerna spelades in samlades deras personuppgifter in men detta lagras inte på offentliga plattformar. Endast nödvändiga personuppgifter samlades in och kommer att raderas när kursen är slutförd och betygsatt. Eftersom intervjuerna är anonyma tilldelades personerna fiktiva namn för att dölja deras identitet och för att ingen ska kunna identifiera vem som sagt vad.

Slutligen används alla uppgifter som samlades in enbart för forskningsändamålet och inte för personligt bruk, detta utifrån nyttjandekravet.

6. Resultat & analys

Vårt syfte är att undersöka förskollärares erfarenheter och perspektiv på femårsavdelningen och dess syfte, särskilt i relation till dess skolförberedande funktion. Vi kommer lyfta upp utvalda delar av vårt insamlade material och utgå från Biestas begrepp kvalificering, socialisering och subjektifiering för att analysera följande frågeställningar:

- Hur ser förskollärare på syftet med femårsavdelningen?
- Har femårsavdelningen en skolförberedande funktion och vad kan det i så fall leda till?

Vi kunde i materialet se fyra olika teman som blev våra rubriker; *Ämneskunskaper och undervisning*, *Relationer och sociala förväntningar*, *Trygghet och självkänsla* och *Den skolförberedande funktionen*.

6.1 Ämneskunskaper och undervisning

Under våra intervjuer nämnde respondenterna begreppet undervisning 30 gånger. Detta kan sättas i relation till lek som nämndes 4 gånger och omsorg som nämndes 1 gång. När de pratar om vilka kunskaper som barnen ska ha med sig pratar de främst om språk och matematik. Språk/svenska nämns 27 gånger. Kunskaper inom svenska tolkar vi vara framtidskunskaper som respondenterna anser viktiga att barnen får med sig. En respondent lyfter upp betydelsen av språket så här; "För att många säger 'ja det är bara att läsa' Ja! Det är bara att läsa kanske men kan du inte läsa då kan du inte lösa ett mattetal som du ska läsa dig till. Du kan inte klara historien, i hemkunskap och allting för att i alla ämnen har du språket med dig." (Viktoria). Biesta (2011) menar att kvalificering är utbildningens viktigaste syfte, vilket vi tolkar Viktoria pratar om här. Att ha ämneskunskap, i detta fall språk, lägger grunden för nya kunskaper och är en förutsättning för vidare lärande och barnens framtida skolgång.

I vårt material nämner respondenterna matematik/matte 22 gånger. Matematiska kunskaper och begrepp som respondenterna pratar om är till exempel "volym och karta" (Lena), "tiokompisar, och vi har gjort diagram" (Pia) och "att förstå, matematiska tal

/.../ vad de betyder för någonting. Det kanske är kunskapen om att skapa mönster till exempel, en talrad, eh, vi pratar om Bishop till exempel, hans matematiska principer” (Mia). Biesta (2011) menar att inom matematik finns ett tydligt fokus på kvalificering.

Samtidigt ses matematiken av respondenterna som något barnen verkligen vill göra. Lena säger att “Pratar vi om matematik så ser man hur ögonen tindrar” och Sara beskriver att “matematik är nått som kommer så naturligt hos barnen och de tycker det är roligt”. 5 av 6 respondenter beskriver en femåring som nyfiken, 3 av 6 menar att de är vetgiriga. Genom att arbeta med matematik och skapa en stimulerande verksamhet menade Lena att de kan möta barnen där de är samt ta tillvara på deras nyfikenhet och vetgirighet.

6.2 Relationer och sociala förväntningar

I vårt material finns exempel kring hur man läser normkritiska böcker för att utbilda kring genus och hur man använder utbildningsradion för att lära barnen hur man är en bra kompis (Lena och Pia). I läroplanen för förskolan uttrycks tydligt samhälleliga värderingar som förskolan har som syfte att överföra till barn (Lpfö 18, 2018). Denna fostrande funktion kan vi se i våra intervjuer där flera respondenter pratar om hur de arbetar med normer och värden. Detta kan kopplas till Biesta (2011) då utbildning alltid är normativ och överför samhälleliga värderingar.

Respondenterna kopplar, enligt vår tolkning, samman normer och värde med relationer. De menar att femårsavdelningen har ett tydligt syfte att träna barn och fostra barn i att skapa goda relationer; “Vi får inte glömma den sociala biten när vi jobbar i förskolan. För den är jätteviktig /.../ Relationer, både till andra barn som dom träffar som dom inte gått ihop med sen innan, det är helt nya konstellationer” (Mia). De flesta av respondenterna lägger stort fokus, under sista året i förskolan, på det sociala samspelet och gruppens sammanhållning. Sara säger att “nu ska vi snart börja i skolan och då är den förberedelse, lite mer hur ska man fungera som en grupp”. Tina säger att “vårt syfte blir ju mycket att arbeta ihop gruppen”. I läroplanen (Lpfö18 2018) uttrycks mål kring barnens sociala samspel inom arbetet med normer och värden, vilket Biesta (2011) menar är det som socialisering handlar om.

Ordet "sitta" nämndes 8 gånger under våra intervjuer. Att barn ska lära sig sitta ner, sitta still, sitta kvar, sitta på sin stol var något som 4 av respondenterna tyckte var viktigt att arbeta med på en femårsavdelning. En respondent säger "såklart så tränar vi också de på att kunna sitta med en uppgift där man får sitta på sin stol och man ska göra, man får en uppgift" (Tina). Barn ska alltså träna på ett förväntat beteende. Biesta (2011) kopplar samman socialisering med den dolda läroplanen. I utbildningen överförs omedvetna förväntningar på barnen som inte står i läroplanen. Att man ska lära sig sitta still, kan ses som en sådan dold socialiseringsfunktion som utbildning har.

Samtidigt menar en respondent att:

Dom har rätt mycket pirr i kroppen, dom har lätt för att trilla av en stol.
Dom lär sig på olika sätt, vissa femåringar tycker om att ligga ner i samlingen, vissa tycker om att sitta upp i samlingen, och dom tar in information på väldigt olika sätt. (Mia)

Att ligga ner i samlingen kan ju enligt rådande normer kring hur man ska bete sig i en samling, ses som ett oönskat beteende. Men respondentens tankar visar på en medvetenhet kring barns olika förutsättningar för lärande och att regler för hur man ska bete sig alltid måste relateras till det.

I vårt empiriska material ser vi även andra sociala förväntningar och beteenden som barnen tränar på femårsavdelningen, till exempel "att vänta på sin tur, sitta ner, måltidssituation, toalettbesök, att bli så självständig som möjligt" (Viktoria) och "Att kunna gå ta mat i buffé" (Lena). Flera av respondenterna nämner dessa önskvärda beteende som något man arbetar extra med på femårsavdelningen, alltså barnens sista år på förskola: "Men extra kanske nu sista året att det, med toalettbesök, man vill att de ska bli så självständiga som dom kan" (Pia).

6.3 Trygghet och självkänsla

Orden självkänsla, självförtroende och självständighet nämns 9 gånger sammanlagt under intervjuerna. 3 av förskolorna arbetar tydligt med att stärka barns självbild och självförtroende, till exempel säger Lena: "Och då har vi valt att jobba med självbild, att lyfta varje barn. Att få en bra självkänsla och ett självförtroende, så det är vårt projekt".

På frågan om vad som hen anser är viktigt barnen får med sig från femårsavdelningen svarade Pia att “dom ska bli självständiga så att dom får tillit till sig själv, att jag kan, jag fixar det här”. Hur vi skapar oss själva, vår inre handlingskraft och förmåga att agera i världen, är en central del i utbildningens subjektifierande syfte menar Biesta (2020). För att detta ska kunna ske måste barn bli självständiga individer (Skolverket 2021). Vi tolkar det som att denna handlingskraft och självständighet måste grunda sig i en trygg individ med bra självkänsla och självförtroende. För om man ska kunna agera, göra motstånd, måste man vara trygg i sig själv.

Ordet trygg nämns 17 gånger av respondenterna i våra intervjuer. Flera talar om vikten av att vara trygg för att kunna ta till sig kunskap (Lena, Mia, Viktoria, Sara). Men respondenterna verkar också koppla samman trygghet med barnens inre subjekt; “När de har den här tryggheten /.../ är de så trygga i sig så att de kan gå hur långt som helst” (Viktoria) och “Att dom ska känna tillit till sig själva” (Mia). Flera menade att just denna inre trygghet var en av de viktigaste sakerna de kunde lägga i barnens ryggsäck inför kommande skolstart. Med tryggheten som grund kan barnen våga mer, våga ställa frågor och våga söka kunskap, menade flera av respondenterna. Att våga fråga kopplar vi till subjektifiering då det kan ses som ett förstadium till att göra motstånd. Att våga ställa frågor till omvärlden, att ifrågasätta och agera, gynnar det kritiska tänkandet och är ett viktigt syfte med en utbildning i demokratiska samhällen (Biesta 2011).

Respondenterna pratar ofta i termer om barnen som egna individer och subjekt. “varje individ är unik” säger till exempel Viktoria. Flera talar om hur olika barn på en femårsavdelning är och hur olika de lär sig. Vi upplever att alla respondenter har en tydlig förståelse för detta. Vill man ligga ner i samlingsen så får man det (Mia). Det kan kopplas till friheten att göra motstånd och rätten att styra sina egna handlingar, vilket har en viktig funktion inom subjektifiering (Biesta 2020).

Mia pratar om vikten av att förskola och skola måste upplevas som roligt av barnen. Hon säger bland annat att “det är vår uppgift, att barnen, alltså dom ska gå jättelänge i skolan och dom måste tycka att det är roligt. Och det kanske också är klyschigt men dom måste ha med sig att det ska vara roligt, i ryggsäcken när vi lämnar över dom” (Mia). Biesta (2020) skriver att utbildning som subjektifiering inte handlar om att tvinga barn att lära sig utan om att inspirera en nyfikenhet, en vilja att ta del av världen. Att i

början av barnens långa period i skolsystemet lägga grunden och inspirera barnen att ta sig an kunskap, kan alltså ses som ett viktigt syfte med femårsavdelningen.

6.4 Den skolförberedande funktionen

På frågan om femårsavdelningens syfte svarade 5 respondenter väldigt liknande. “För mig är det att förbereda de inför förskoleklassen” menar Tina. Mia säger att femårsavdelningen finns till “för att dom ska vara redo att börja skolan”. De beskriver syftet som en förberedelse inför förskoleklassen och skolan. “det är en sån förberedelse till nästa steg /.../ nu ska vi snart börja i skolan och då är den förberedelse” (Sara). Respondenterna nämner förberedelse sammanlagt 12 gånger och varav 11 av dem är i samband med femårsavdelningens syfte.

Hur femårsavdelningarna samarbetar med skolan ser väldigt olika ut. En förskola samarbetade inte alls. Flera av förskolorna har ett mycket nära samarbete med skolan men på olika sätt. Enligt en av respondenterna fick de ta del av hur just deras barn som gått på femårsavdelningen presterade i förskoleklassens mätningar *Hitta språket* och *Hitta matematiken*. Mätningarna fokuserar bland annat på “språklig medvetenhet och matematiskt tänkande” (Skolverket 2023a), vilket vi kopplar till kvalificering. Lena uttrycker sig så här:

Så där kan vi ju se, jaha vi har inte jobbat med kartan till exempel eller vi har inte jobbat med... ja vad ska man säga, sanden och riset där, hålla mäta volym. Då kan vi se det, då har vi inte jobbat fullt ut i förskolan. Så därför väljer vi att redan i femårsgruppen att jobba aktivt med det innehållet för att dom ska få med sig det till förskoleklassen. (Lena)

Biestas (2011) tankar kring att vi mäter det som är lätt att mäta, alltså ämneskunskaper, och ger dem stort värde tycker vi tydligt kan ses i ovanstående citat. Samtidigt menar Pia, som arbetar på en annan förskola, att:

bara för att vi liksom jobbar med matematik så är ju inte målet att dom ska kunna men dom har ju ändå hört begreppen sen när dom kommer till skolan. Vad var nu det där med stapeldiagram eller vad det var. Då känner jag igen, det har vi ju pratat om. (Pia)

Man skulle kunna se det som att barnen inte nödvändigtvis behöver lämna förskolan med ett färdigt kunnande. Istället kan det handla om att de ska känna igen och ha tidigare erfarenheter av det som de senare möter i skolan.

I intervjuerna sammankopplar respondenterna flera gånger de kunskaper som tränas i förskolan, med kunskaper barnen senare ska utveckla i klassrummet. Exempelvis kopplar en respondent samman deras bildstöd över hur dagen i förskolan är organiserad med skolans schema som barnen senare ska kunna tolka (Pia). Förberedelse i relation till socialisering (Biesta 2011) nämns till exempel i hur barnen ska kunna “fungera som en grupp” (Sara) och att det är viktigt att “arbeta ihop gruppen, och att förbereda de inför förskoleklassen” (Tina). En respondent menar att relationerna i gruppen behöver prioriteras för att sedan kunna uppnå de mål som är satta för verksamheten; “vi har bara dem ett år. /.../det kan vara tufft för man måste då bygga på relationer innan man kan börja jobba med alla de här mål som kommunen har, exempelvis.” (Sara). Det tolkar vi som att femårsavdelningen har en skolförberedande funktion. Att barnen ska kunna sitta still och kunna ta mat i en buffé kan också ses som skolförberedande enligt oss då respondenterna ser det som viktiga färdigheter att kunna när man börjar skolan. Barnen behöver vara självständiga, kunna gå på toaletten själv och veta vilka sociala förväntningar som ligger på dem i klassrummet.

En respondent uttrycker att syftet med femårsavdelningen är att barnen “ska bli starka i sig själva för kommande skolstart” (Lena). Att fylla barnen med känslan av att kunna själv, att ta ansvar för sina handlingar och tro på sin egen förmåga, bäddar för en smidigare övergång till skolsystemet. Skolan är annorlunda än förskolan. Det “kan annars bli en väldig kontrast när man kommer härifrån, den skyddade världen, och sen ska man in i skolan så är det en helt annan värld” (Lena). Vi uppfattar det som att arbetet kring att kunna själv, att våga vara och tro på sin egen förmåga görs på femårsavdelningen som en förberedelse inför skolan.

7. Slutsats & diskussion

7.1 Hur ser förskollärare på syftet med femårsavdelningen?

Syftet med femårsavdelningen beskrivs av respondenterna vara flera. Avdelningen har, enligt våra respondenter, ett kvalificerande syfte gällande att ge barn ämneskunskaper. Ord som undervisning, matematik och språk, var de ord som nämndes flest gånger under våra intervjuer. Att barn har kunskaper i dessa ämnen menade respondenterna var viktigt för deras kommande skolgång och att kunna språket lägger grunden för fortsatt lärande i andra ämnen. Samtidigt lyfter respondenterna avdelningens funktion för att arbeta för att skapa goda relationer och för att lära barnen om de sociala förväntningar som finns på dem. Ett viktigt syfte med femårsavdelningen är också enligt respondenterna att skapa trygghet och ge barn självkänsla och självförtroende.

Biesta (2011) menar att när man pratar om utbildning hamnar fokus ofta på dess kvalificerande syfte, att barn ska bli arbetande vuxna som gynnar samhället ekonomiskt. Vi ser i vår studie att utbildningens kvalificerande syfte är stort i förskolan. Det får fokus enligt respondenterna, för att barn vill lära sig, de är nyfikna samt finns det tydliga direktiv kring att arbeta med det. En förskola arbetar nära skolan där de tar del av förskoleklassens resultat i de nationella mätningarna *Hitta språket* och *Hitta matematiken*. Det kan ses som ett exempel på Biestas (2011) resonemang att vi mäter det som är lätt att mäta och att detta därför får stort värde, kanske på bekostnad av andra viktiga kunskaper och insikter.

Men vi kan också se hur respondenterna lägger stort fokus på utbildningens socialiserande och subjektifierande funktion (Biesta 2011). Att fylla barnen med självkänsla och skapa en trygg individ är viktigt. Våra respondenter menade att det är viktigt att skapa dessa trygga individer för att lägga grunden för ett livslångt lärande. De ska gå många år i skolan, ämneskunskaperna kommer sen, som en respondent uttrycker sig. Trygghet i sig själv, i att våga fråga, att lita på sin egen förmåga, att känna tillhörighet är därför ett viktigt syfte med femårsavdelningen, menade våra respondenter.

7.2 Har femårsavdelningen en skolförberedande funktion och vad kan det i så fall leda till?

Kanske kan det ses som självklart att förskolan ska lägga grunden för skolan, att den ska förbereda barnen inför nästa utbildningssteg (Ackesjö & Persson 2020). På frågan vad de ansåg var femårsavdelningens syfte svarade till exempel 5 av 6 respondenter att det var att förbereda barnen inför skolan. 11 gånger nämns ordet förbereda i vårt material vilket kan ses som ett bevis på hur yrkesarbetande i förskolan ofta sneglar uppåt i systemet och vill rusta barnen inför det som komma skall. Men vad kan det leda till?

Debatten kring kunskaper som barn ska utveckla fokuserar mycket på ämneskunskaper samt behovet av att producera god data. Det kan leda till att förskolans viktiga funktion som relationsbyggare och arbete med barnets inre subjekt marginaliseras (Bradbury 2019). Detta har skett i England menar Moss (2015) där förskolor blivit skolförberedande med siktet inställt på de mätningar och test som senare kommer i skolan, vilket ovan exempel om hur förskoleklassens mätningar delas med förskolan, kan ses som. Utvecklingen i den engelska förskolan har lett till att mätningar stadigt kryper längre ner i åldrarna och barn i ålder 0–5 nu poängsätts och numreras utifrån olika kriterier (Bradbury 2019). Femårsavdelningens skolförberedande funktion och närmande till skolan kan leda till att vi i Sverige också börjar mäta och undersöka barn i förskolan, precis som i England. Vilket i så fall riskerar att få samma kritik som de engelska mätningarna fick, att det mäter och fokuserar på det som är lätt att mäta snarare än det som kanske bör mätas.

Att genomföra mätningar i skola och förskola behöver samtidigt inte vara något negativt. Argumentet för att göra mätningarna är att man på så vis tidigt kan fånga upp barn som behöver stöd och koordinera tidiga insatser dit de mest behövs (Melhuish et al. 2015). En av femårsavdelningarna i empirin arbetar med mätning genom att ta del av förskoleklassens resultat i *Hitta språket* och *Hitta matematiken*. Att de tar del av resultatet av mätningarna redan i förskolan kan leda till att tidigare insatser kan sättas in, vilket kan hjälpa barnen när de går vidare i skolsystemet. Det blir alltså en form av skolförberedelse. Men att hitta framgångsfaktorer för framtida goda akademiska resultat kanske inte bara handlar om tidigare matematikundervisning eller bättre kvalitet på undervisningen fullt ut. Utan om syftet att stärka en individ, att rusta ett barn, inför

skolgången, men också livet? Att fylla barn med tillförsikt, trygghet och självförtroende är lika viktigt som att fylla dem med matematiska kunskaper. Detta kan vi se i vårt material menar vi, då de lägger stor vikt vid att skapa trygga individer och stärka barns självkänsla, som ett sätt att förbereda dem inför skolan. Vi tänker att femårsavdelningens skolförberedande funktion absolut handlar om kvalificering och ämneskunskaper, men främst om alla tre delar i samspel. Att kunna de sociala reglerna, att kunna forma relationer och att ha en viss självkänsla med sig från femårsavdelningen är också viktigt menar våra respondenter.

Det globala utbildningssystemet där kunskap ses som en ekonomisk tillväxtfaktor har lett till ett skifte inom svensk förskola menar Ackesjö & Persson (2020), där den socialpedagogiska traditionen ersatts av en akademisk och skolförberedande position. Förskoleklassen har blivit obligatorisk och blir 2026 officiellt årskurs 1. En observation vi gör är att vi kan se stora likheter kring förskoleklassens syfte och femårsavdelningens syfte. Detta kan i så fall ses som ett tecken på hur förskolans tradition utmanas av ett närmande till skolan och att femårsavdelningen nu är skolförberedande (Ackesjö, Persson & Lago 2022).

Syftet med förskoleklassen när den startade var att lyfta in förskolans pedagogik i skolan och förena de två verksamheterna för en smidigare övergång för barnen (SOU 2021:33). Stort fokus i förskoleklassen är och har varit att arbeta med relationer, skapa en trygg grupp och ge barnen självförtroende (Ibid). Dessa syften kan vi se återspeglas vårt empiriska material gällande syftet med femårsavdelningen, vilket vi tolkar som ett tecken på att femårsavdelningen kan ses som skolförberedande. Respondenterna pratar just om vikten av att arbeta med relationer i gruppen första terminen, de lyfter också vikten av att ge barnen självförtroende och självkänsla inför skolstarten.

Förskoleklassen skulle också vara en brygga mellan verksamheterna och på ett tryggt sätt lära barnen om skolans regler och rutiner (SOU 2021:33). Detta syfte kan vi också se i vårt material då de pratar om att göra barnen bekanta med saker som man kopplar samman med skolan, som schema och att kunna sitta still och göra klart en uppgift. Alltså kan man se det som att femårsavdelningen arbetar nära förskoleklassens syfte. Det tolkar vi som ett tecken på skolarisering, att det sista året på förskolan nu ses som ett förberedande steg inför barnens fortsatta skolgång (Ackesjö, Persson & Lago 2022).

Frågan vi vidare ställer oss är om femårsavdelningens övervägande skolförberedande funktion riskerar ta över och ersätta den gamla förskoletraditionen kring educare. Detta menar Sjöstrand Öhrfelt (2019) är precis vad som skett. Att educare, den svenska förskolans stolthet, som länge varit en internationell förebild, gjorts om på senare tid och blivit mer skolinriktad (Ibid). Ord som lek och omsorg nämndes i mycket mindre utsträckning av respondenterna än ord som undervisning och matematik. Vilket kan indikera just det. Hur educare, där fokus ligger på lek, lärande och omsorg, marginaliseras på femårsavdelningen. Frånvaron av begreppen i vårt empiriska material kan alltså visa på den förändring som sker inom den svenska förskolan, det som Ackesjö, Persson och Lago (2022) kallar för skolarisering, där förskolan fjärmar sig från sin tradition kring att förena omsorg, lek och lärande.

7.3 Metoddiskussion

I vår studie har vi valt att använda den kvalitativa metoden. Detta då vi ville komma åt förskollärares erfarenheter och tankar. Alltså få syn på olika meningar och nyanser, vilket den kvalitativa metoden kan användas till (Alvehus 2023). Den kvalitativa metoden handlar mycket om tolkning. Vi har tolkat vårt empiriska material efter bästa förmåga, men risken finns att vi har missförstått eller omedvetet förstärkt/förminskat respondenternas erfarenheter och tankar. Hade vi istället valt en kvantitativ metod, som enkäter, och skickat ut dessa till ett större antal respondenter, hade vi kanske kunnat dra tydligare och mer generella slutsatser. Samtidigt var syftet att få undersöka förskollärares erfarenheter, vilket kunde varit svårt att få syn på i en hårt strukturerad enkät som ger respondenterna små möjligheter till att tala om ämnet med egna ord (Patel & Davidson 2019).

Vi använde semistrukturerade intervjuer för att få tillgång till hur våra respondenter ser på femårsavdelningen. Tanken var att sedan ställa följdfrågor utifrån vad respondenten sa (Ibid). Vi gjorde tre intervjuer var. En svårighet med detta var att vi efteråt märkte att vi ställt helt olika följdfrågor, vilket ledde till lite olika inriktningar och fokus i våra intervjuer. Hade vi båda deltagit vid alla intervjuer hade vi nog fått ett mer likartat material vilket kanske hade underlättat analysen.

Frågan om femårsavdelningens syfte och dess skolförberedelse kan ses som en laddad fråga. En risk med intervjuer är att de skapar "ett identitetsspel, där forskaren och intervjupersonen framställer lämpliga bilder av sig själva för varandra" (Alvehus 2023, s.113). Vi upplevde det som svårt att komma åt den kritiska aspekten och det kan i så fall bero på just metoden i sig. Kanske hade en annan form av metod gjort det lättare för både oss och respondenterna att vara oss själva. Till exempel kunde en fokusgrupp, där alla respondenterna deltog samtidigt, lett till att den enskilda respondenten inte hade samma fokus (Ibid). En fokusgrupp hade också minskat vår nivå av kontroll över situationen som intervjuare. Om vi hade valt att göra observationer hade vi kanske kunnat få mer konkreta exempel på situationer kopplade till femårsavdelningens syfte. Men samtidigt måste man vid observationer vara medveten om observatörseffekten, hur man påverkar det som sker genom sin närvaro (Ibid). Frågan är också om det som vi

ville få syn på, förskollärares erfarenheter och tankar, hade varit så enkelt att komma åt med en sådan metod då den fokuserar mycket på naturliga situationer.

8. Vidare forskning

Omstruktureringen i det svenska skolsystemet är inte färdigt. Det är fortfarande några år kvar till förskoleklassen officiellt blir årskurs ett. Vår studie kan ses som en förstudie till hur denna omstrukturering kommer att påverka femårsavdelningar och femårsverksamhet på svenska förskolor. Det hade varit intressant att om några år göra en liknande studie för att jämföra om och hur syftet förändras.

Vi har i denna studie gjort en avgränsning till homogena femårsavdelningar. Att jämföra detta material med förskolor med åldersblandade grupper eller förskolor med mindre fokus på femårsverksamhet, hade varit intressant för att se om just strukturen kring hur man organiserar femåringarna har betydelse för hur skolförberedande verksamheten blir.

En intressant fråga för vidare forskning är att förskolor arbetar väldigt olika kring hur mycket samarbete man har med skolor och hur detta påverkar skolans likvärdiga uppdrag. Att koppla samman vikten av tidiga insatser i förskolan för en lyckad skolgång med denna olikhet hade varit intressant.

9. Avslutning

Syftet med vår studie har varit att undersöka förskollärares erfarenheter och perspektiv på femårsavdelningen och dess syfte, särskilt i relation till dess skolförberedande funktion. I vår diskussion har vi försökt synliggöra femårsavdelningens syfte utifrån förskollärares erfarenheter. Resultatet visar att femårsavdelningen har en tydligt kvalificerande funktion, att förbereda barn inför nästa steg i utbildningssystemet genom att ge dem ämneskunskaper och kunskaper kring de sociala förväntningar som kommer finnas på dem i skolan. Samtidigt har femårsavdelningen också ett syfte i att skapa trygga individer. Vi har kommit fram till att femårsavdelningen har en skolförberedande funktion och att dess syfte kan ses som sammansmält med förskoleklassens syfte. Att femårsavdelningen är skolförberedande kan leda till en utökad skolarisering, att skolan mer och mer inkräktar på förskolans traditionella roll. Att det är större fokus på mätningar och vikten av tidiga insatser i förskolan kan också ses som produkter av det nya globala utbildningssystemet där förskolan, i detta fall femårsavdelningen, ses som ett viktigt steg i att förbereda barnen inför skolstarten.

Vi anser att vår studie kan ses som yrkesrelevant då den bidrar med förskollärares perspektiv i en debatt som annars ofta hamnar på policynivå och forskarnivå. Förhoppningsvis kan studien bidra till att skapa en större medvetenhet om utbildningens komplexa syfte. Biesta utvecklade sina begrepp för att skapa ett språk för yrkesarbetare att samtala kring utbildningens syfte och innehåll. Vi hoppas att vår studie har visat hur detta kan synliggöras i praktiken och vi hoppas den inspirerar läsarna till att själva ställa sig frågor om femårsavdelningen, dess innehåll och vad den egentligen är till för.

10. Referenser

Ackesjö, Helena & Persson, Sven (2020). Från den omogna sexåringen till den skolpliktiga förskoleklasseleven – en dokumentanalys av sexåringen i det svenska utbildningslandskapet från 1940-tal till idag. *Barn*, 38(1): 71–84.

<https://doi.org/10.5324/barn.v38i1.3579>

Alvehus, Johan (2023). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Tredje upplagan Stockholm: Liber

Biesta, Gert (2011). *God utbildning i mätningens tidevarv*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Biesta, Gert (2020). Risking Ourselves in Education: Qualification, Socialization, and Subjectification Revisited. *Educational Theory*, 70(1): 89–104.

<https://doi.org/10.1111/edth.12411>

Bradbury, Alice (2019) Datafied at four: the role of data in the 'schoolification' of early childhood education in England. *Learning, Media and Technology*, 44 (1): 7–21.

https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10057517/3/Bradbury_Datafied%20at%20four%20Bradbury.pdf

Broadly, Donald (2007). Den dolda läroplanen. *Kritisk utbildningstidskrift (KRUT)* (127): 13–98.

Halldén, Gunilla (2007). Omsorgsbegreppet och bilden av barnet. I: Halldén, Gunilla (red.) (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson (s.60–80)

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2021). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Malmö: MTM

Lindgren, Anne-Li & Söderlind, Ingrid (2019). *Förskolans historia: förskolepolitik, barn och barndom*. Första upplagan Malmö: Gleerups

Lundahl, Christian (2020). Om bedömning – att veta vad andra vet. I: Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) (2020). *Lärande, skola, bildning*. Femte utgåvan [Stockholm]: Natur & Kultur (s.547–586)

Lundgren, Ulf P (2020). Det livslånga lärandet – att utbilda för ett kunskapssamhälle. I: Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) (2020). *Lärande, skola, bildning*. Femte utgåvan [Stockholm]: Natur & Kultur (s.125–168)

Läroplan för förskolan: Lpfö 18 (2018). [Stockholm]: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>

Melhuish, Edward, Ereky-Stevens, Katharina, Petrogiannis, Konstantinos, Ariescu, Anamaria, Penderi, Efthymnia, Rentzou, Konstantina, Tawell, Alice, Slot, P. Broekhuizen, Martine, & Leseman, Paul (2015). *A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon child development*. CARE project. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:bb919f6f-cd43-42d8-89ff-da525dc63554/files/m4968ddc629e49435e5f0d9cbccf801fd> [Hämtad 2023-09-12]

Moss, Peter (2015). There are alternatives! Contestation and hope in early childhood education. *Global Studies of Childhood*. 5(3): 226-238.
<https://doi.org/10.1177/2043610615597130>

Patel, Runa & Davidson, Bo (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Femte upplagan Lund: Studentlitteratur

Persson, Sven, Ackesjö, Helena, Lago, Lina (2022). Skolarisering och mantrat om tidiga insatser i utbildningen. *Pedagogisk forskning i Sverige*. 27(2): 177–189.
<https://doi.org/10.15626/pfs27.02.11>

Sjöstrand Öhrfelt, Magdalena (2019). *Ord och inga visor konstruktioner av förskolebarnet i kunskapsekonomin*. Diss. Linnéuniversitetet.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-85795>

Skolverket (2021). *Skolans betydelse för subjektifiering riskerar att glömmas bort*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolans-betydelse-for-subjektifiering-riskerar-att-glommas-bort>. [Hämtad: 2023-09-11]

Skolverket (2022). *Undervisning i förskolan börjar i intresse hos barnen*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/undervisning-i-forskolan-borjar-i-intresse-hos-barnen>. [Hämtad: 2023-09-18]

Skolverket (2023a). *Kartläggning i förskoleklass*. <https://www.skolverket.se/undervisning/forskoleklassen/kartlaggning-i-forskoleklassen>. [Hämtad 2023-09-11]

Skolverket (2023b). *PISA: en studie om kunskaper i matematik, naturvetenskap och läsförståelse*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsomradet/pisa-internationell-studie-om-15-aringars-kunskaper-i-matematik-naturvetenskap-och-lasforstaelse>. [Hämtad: 2023-10-01]

SOU 2021:33. Utredningen om en tioårig grundskola. *En tioårig grundskola – införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. <https://www.regeringen.se/contentassets/f0785293473f4488ad7132aa06fbb1a1/en-tioarig-grundskola-sou-202133/>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Malmö: MTM https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

11. Bilagor

11.1 Bilaga 1 - Intervjufrågor

Hur länge har du arbetat i förskolan?

Hur länge har du arbetat på en homogen femårsavdelning?

Hur skulle du beskriva en femåring?

Vad skiljer en femåring från de övriga barnen på förskolan, utöver åldern?

Vad har femåringar för behov?

Vad upplever du är syftet med en femårsavdelning?

Vilka för- och nackdelar ser du med en femårsavdelning?

Vad arbetar ni mest med på avdelningen? (tid)

Hur tänker du kring undervisning på avdelningen?

Har synen på undervisning för femåringar förändrats? Isåfall på vilket sätt?

11.2 Bilaga 2 - Samtyckesblankett

BARNDOM–UTBILDNING–SAMHÄLLE

På förskolläraryrket vid Malmö universitet skriver studenterna ett examensarbete på sjunde terminen. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie, utifrån en fråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid förskolor, i form av t.ex. intervjuer och observationer. Examensarbetet motsvarar 15 högskolepoäng, och utförs under totalt 10 veckor. När examensarbetet blivit godkänt publiceras det i Malmö universitets databas DIVA (<http://mau.diva-portal.org/smash/search.jsf?language=sv&dswid=4868>)

Datum: 15 september 2023

Samtycke till medverkan i studentprojekt

Vi heter Anna Capion och Emma Wiborn och läser sjunde terminen på förskolläraryrket på Malmö universitet. Vi skriver vårt examensarbete om femårsavdelningen och har fått er rektors godkännande att samla in forskningsmaterial hos er.

Vårt examensarbets syfte är att belysa förskollärares erfarenheter och perspektiv på femårsavdelningen och dess syfte. Genom att sedan kontextualisera och relatera våra fynd till dagens förändrade utbildningspolitik vill vi bidra med en yrkesgrupps perspektiv på hur politiska intentioner påverkar den praktiska vardagen i förskolan.

Vi vill därför genomföra intervjuer på cirka 30 – 45 minuter med yrkesverksamma förskollärare som arbetar på åldershomogena femårsavdelningar. Vi kommer att samla in följande personuppgifter: antal yrkesverksamma år i förskolan och antal år arbetade på femårsavdelning. Intervjuerna spelas in med hjälp av diktafon eller zoom men kommer att transkriberas och anonymiseras omgående efter genomförande. Insamlat material är anonymt och kommer bara hanteras av oss två samt finnas tillgängligt för vår handledare och examinator. Allt insamlat material och personuppgifter lagras på Malmö universitets server under arbetet med examensarbetet och kommer att raderas tillsammans med inspelat material ett halvår efter att examensarbetet är godkänt.

Vi utgår från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer då all medverkan i vårt examensarbete är frivilligt och när som helst kan avbrytas, utan angiven anledning eller negativa konsekvenser. All medverkan är anonym och alla deltagare kommer att avidentifieras. Det insamlade materialet används enbart för denna studie och kommer sedan att förstöras. Alla deltagare är också informerade om examensarbetets syfte. För mer information om Vetenskapsrådets forskningsetiska principer:

[God forskningssed - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](#)

Kontaktuppgifter till studenterna:

Anna Capion	anna.capon@gmail.com	073-3867217
Emma Wiborn	wiborn98@gmail.com	076-7994672

Kontaktuppgifter till handledare på Malmö Universitet:

Magdalena Sjöstrand Öhrfelt	magdalena.ohrfelt@mau.se
-----------------------------	--

11.3 Bilaga 3 - Ordlista

Ord - Kval.	Antal	Ord - Soc.	Antal	Ord - Subj.	Antal
Undervisning	30	Sitta*	8	Trygg	17
Kunskap	28	Kompisar	6	Individ	10
Svenska/Språk	27	Relationer	4	Frågor	8
Matematik/matte	22	Toalettbesök	2	Vetgirig	8
Förbered	12	Rutiner	1	Våga	6
Fokus	7	Regler	1	Självförtroende/självkänsla	5
Lek	4	Riktlinjer	1	Nyfiken	4
Lärande	3	Hänsyn	1	Självständig	4
Träna	2	Respekt	1	Bestämma	2
Omsorg	1	Normer	0	Unik	1

*sitta ned, stilla still, sitta kvar, sitta med, sitta på sin stol, sitta upp